

1889-ban támogatta McKinley választási hadjáratát, aki hálából a haditengerészeti miniszter helyettesévé nevezte ki (1897–1898). Az amerikai–spanyol háborúban egy önkéntes lovasezred tisztjeként cowboyokból, csavargókból és sportemberekből megszervezte a Kemény Lovasok (Rough Riders) nevű, fegyelmezetlen, de harcias egységet. 1898. július 1-jén Kubá-

THEODORE ROO-

Születés:

New York City, New York, 1858. október 27.

Párt:

Republikánus Párt

Választási győzelem:

1904

Választási vereség:

1912

Házastárs:

Alice Hathaway Lee (1861–1884), Edith Kermit Carow (1861–1948)

Halál:

Oyster Bay, New York, 1919. január 6.

ban a San Juan-domb közelében lóra kapva személyesen vezette győzelemre katonáit.

Rendkívül népszerű lett, visszatérése után megválasztották New York kormányzó-jává. Mivel szembeszállt a korrupcióval, a republikánus vezetők úgy döntöttek, hogy „felfelé rúgják ki”, vagyis alelnöknek jelölik McKinley mellé az 1900-as elnökválasztáson. Amikor McKinley-t halálosan megsebesítették, az egyik republikánus pártfőnök így kiáltott fel: „*Na tessék! Az az átkozott cowboy most az Egyesült Államok elnöke!*”

A Fehér Házban sohasem volt olyan hangos és vidám az élet, mint amikor a hatgyermekes Roosevelts család megszállta. Az elnök meghirdette, hogy nemcsak a dema-

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK 26. ELNÖKE

THEODORE ROOSEVELT

1901. SZEPTEMBER 14.–1909. MÁRCIUS 4.

A DÚSGAZDAG CSALÁD FIA A HARVARDON TANULT, TERMÉSZETRAJZI ÉS TÖRTÉNELMI KÖNYVEKET ÍRT, SOKAT SPORTOLT, NEM IVOTT, NEM DOHÁNYZOTT, ÉS VASÁRNAPI ISKOLÁBAN TANÍTOTT. HUSZONHÁROM ÉVESEN MÁR REPUBLIKÁNUS PÁRTI KÉPVISELŐVÉ VÁLASZTOTTÁK NEW YORK ÁLLAM TÖRVÉNYHOZÁSÁBAN. ÉLETE ELKÉPESZTŐ KALANDREGÉNY VOLT, VADNYUGATI UTAKKAL, HÁBORÚS HŐSTETTEKKEL, AFRIKAI VADÁSZATOKKAL, TRÓPUSI FELFEDEZŐUTTAL ÉS ÉLETVESZÉLYES MERÉNYLETEKKEL. TÚLÁRADÓ ENERGIÁVAL ÉLVEZTE MINDEZT, RENGETEGET SZÓNOKOLT, VILLOGÓ FOGAIVAL ÉS CSILLOGÓ SZEMÜVEGÉVEL MINDENHOL Ő ÁLLT A KÖZÉPPONTBAN.

gógia, hanem a plutokrácia ellen is fel kell lépni a Square Deal (becsületes játszma) programjának nevében. Elnöksége idején negyvennégy eljárást indított a törvénytelenül tevékenykedő trösztök ellen. Nem felszámolásukra, hanem tevékenységük szabályozására törekedett, a sajtótól mégis megkapta a Trösztpusztító nevet.

Az Elkins-törvény (1903) és a Hepburn-törvény (1906) aláírásával megerősítette a vasutak tevékenységét szabályozó, 1887-ben létrehozott Államközi Kereskedelmi Bi-

zottságot, az élelmiszeripart pedig a húsfelügyeleti törvénnyel és a „tisza élelem és áru” törvényével (1906) kényszerítette higiénikusabb munkakörülmények kialakítására. Ő volt az első elnök, aki – ahelyett, hogy a hadsereghez folyamodott volna – személyesen tárgyalt a munkások és munkaadók képviselőivel egy pennsylvaniai bányászsztrájk idején (1902).

Roosevelt olyan népszerű lett, hogy a Republikánus Párt vezetői nem mertek mást jelölni elnöknek 1904-ben. Elnökként felkarolta a

Észak-Dakotában lévő ranchán bölényre és grizzlymedvére vadászott, marhát tenyészített, és szemüveges „harvardi ficsúr” létére a köztököző cowboyokat saját kezűleg tanította tisztességre. Róla nevezték el Teddynek a játék mackókat, mert állítólag egyik vadászatán az elnök megkímélte egy anyamedve életét, amikor meglátta, hogy bocsja van.

természetvédelem ügyét, a szövetségi kézen lévő erdők területét megháromszorozta, a nemzeti parkok számát megduplázta, 16 nemzeti emlékhelyet és 51 vadrezervátumot hozott létre, öntözési és fásítási programot indított.

Külpolitikai téren újradefiniálta a Monroe-elvet, kijelentve, hogy az európai államok beavatkozásának megelőzése érdekében az Egyesült Államoknak joga van beleszólni más amerikai államok belügyeibe. 1902-ben közölte a német nagykövettel, hogy ha országa nem hagy fel az adósságait nem fizető Venezuela blokádjával, mozgósítani fogja az amerikai hadiflottát. 1905-ben az anarchiával és eladósodással küszködő Dominikai Köztársasággal kötött szerződést: kormányra átvette a helyi vámhivatalok működtetését, s a befolyt összegből kielégítette a hitelezőket. A Szenátus nem ratifikálta a szerződést, Roosevelts ennek ellenére huszonnyolc hónapon keresztül végrehajtottta.

Egy felkelés miatt és a kubai államfő kérésére az amerikai csapatok 1906 és 1909 között megszállták Kubát. Ezt a külpolitikát nevezték „furfósbot-politikának” egy (állítólag) nyugat-afrikai közmondás alapján: „*Ha finoman beszélsz és nagy botot hordasz magaddal, messzire jutsz!*” Bár az amerikai üzletembereknek tagadhatatlanul anyagi hasznuk származott e politikából, Roosevelts nem a kereskedelmi imperializmus

szempontjai, hanem morális megfontolások mozgatták.

A Szenátus úgy döntött, hogy nem Nicaraguában, hanem a Kolumbiához tartozó Panamában fogja megépíttetni az óceánokat összekötő csatornát. Amikor 1903-ban a kolumbiai kongresszus elutasította a szerződést, a felháborodott Rooseveltt az amerikai hadiflottával támogatta a Philippe Jean Bunau-Varilla francia mérnök által Panamában kirobantott felkelést. A mérnök New York-i szállodai szobájában megírták Panama alkotmányát, felesége pedig megvárta az új köztársaság zászlaját. A kolumbiai katonákat lefizették, és hetvenöt perccel az 1903. november 3-i függetlenségi nyilatkozat hírének megérkezése után az amerikai kormány elismerte az új köztársaságot.

Ezt követően Panama tízmillió dollárért és éves járadékért átengedte a tizenhat kilométer széles csatornázóna használati jogát az Egyesült Államoknak. 1906-ban Rooseveltt személyesen is megtekintette a csatorna építési munkálatait, s így ő volt az első elnök, aki kormányzata idején elhagyta az Egyesült Államok területét. A munkálatokat 1914-ben fejezték be.

Második elnöki időszaka idején vált a világpolitika vezető személyiségévé. Ennek szükségességét így indokolta: „Külgügyekben be kell látnunk, hogy nagy nép vagyunk, akár akarjuk, akár nem, s ezért nagy szerepet kell játszanunk a világban.” Az orosz–japán háborúban vállalt közvetítő szerepéért 1906-ban Nobel-békedíjat kapott. Az első marokkói válság idején (1905) arra kérte a francia követet, hogy

ne alázzák meg II. Vilmos császárt, inkább hívjanak össze nemzetközi konferenciát. A Japánnal megkötött, úgynevezett gentlemen's agreementtel (úriemberek egyezményével) visszavonták a japánokat sértő kaliforniai rendelkezéseket, Japán pedig korlátozta az Amerikába irányuló kivándorlást. Az amerikai hadiflotta az ő kormányzata idején vált a világ második legerősebb tengeri haderejévé.

A Fehér Házból való távozása után Rooseveltt beutazta a világot, s ő volt az első amerikai elnök, aki Magyarországon is járt (1910). Meghirdette az „új nacionalizmus”

programját, melyben a progresszívek és populisták korábbi követeléseit foglalta össze (jövedelemadó, segély a farmereknek, a munkakörülmények javítása stb.). A Progresszív Republikánus Szövetség jelöltjeként indult az 1912-es elnökválasztáson. A kampány során Milwaukee-ban az utcán rálöttek, s a golyó haláláig a testében maradt, mert az orvosok veszélyesnek találták az eltávolítását.

Veresége után veszedelmes brazíliai utazáson vett részt, amelyen megpróbáltak feltérképezni egy folyót. Kis híján belepusztult ebbe az utolsó kalandba, de nem bánta meg:

„El kellett mennem! Ez volt az utolsó esélyem, hogy újra fiú legyek!” Három nappal az Egyesült Államok 1917-es hadba lépése után felajánlotta Wilson elnöknek, hogy saját hadosztály élén a frontra megy, az elnök azonban udvariasan lebeszélte erről ötvenkilenc éves elődjét.

Az öreg Rooseveltt egyre militaristább, intoleránsabb és sovínisztább beszédeket tartott, s megvetően emlegette Wilson tizennégy pontját. Azt híresztelték róla, hogy az 1920-as választáson is indulni fog, de erejét felőrölte a reuma és a visszavisszatérő malária. ♦

Hivatali ideje alatt az egyik legnépszerűbb elnöknek bizonyult. 1894-ben New York rendőrségét ellenőrizve kiérdemelte a Hárúnnal Rooseveltt nevet, mert állandóan a várost járta, mint az *Ezeregyéjszaka* meséinek álruhás kalifája.